

удају. Нико и не захтева да се и у другим земљама признају овакви бракови, или да се и један део житеља, за љубав мормонској вери, разреши од постојећих закона. Али ако људи различитог мишљења (овде мормони) чине толике жртве непријатељским чувствама својих ближњих, те напуштају пределе, где им се вера не признаје, па се настављају у оној удаљеној земљи, коју су сами први одабрали; то онда нема никаквог права осим сурове силе, које би им могло сметати, да они тамо не живе, по законима, као што им је воља, докле год они не узнемиравају своје суседе, и докле допуштају, да се сваки онај, коме се њихов живот, не допада; може слободно селити где хоће. Једам врло заслужан новији списатељ, предлаже против ове многоженате задруге, до душе, не крстоносну војну, већ поход цивилизације, да би се учинио крај, овоме стању, које је по његовом мишљењу, корак у назад у образованости. И ја мислим ово последње, али не увиђам, да пристoji једној заједници право, да присили другу на образованост. Док они, који страдају од лоших закона, не позову у помоћ друге заједнице, сматрам, да дотле трећи, којих се то не тиче, се не смеју у то мешати, ни тражити, да се уништи стање, са којим су они, којих се то не тиче задовољни, само зато, што се оно чини, срамотно људима, који живе неколико хиљада миља удаљени и којих се то ништа не тиче.

Нека ти људи пошаљу тамо проповеднике, нека употребе свако поштено средство (овамо не спада забрана вере), да стану на пут распростирању таквих наука, у свом рођеном народу. Пошто је образованост могла надвладати варварство, док је оно владало светом, чини ми се, да је претеран онај страх, да ће варварство које је довољно савладано, опет оживети и образованост угушити. Ова образованост, која би на овај начин подлегла свом побеђеном непријатељу, мора да је већ толико пала, да нису у стању а и неће, ни њени свештеници, ни учитељи да је бране. Ако ствар овако стоји, оно је боље, да што пре припадне таква образованост, јер ће непрестано бити све гора, док је напokon не разруше и поново подмладе (као западну римску државу), други снажни варвари.

ГЛАВА ПЕТА.

ПРИМЕНЕ.

Морали би, још много опширније развити начела, која смо испитали, пре него што би их могли узети за основ, даљем испитивању; пре него што би, са изгледом да ћемо успети, могли их применити, на равне гране политике и науке о моралу. Ових неколико примедби, што мислим, да учиним на поједина питања, више ће расветлити начела, него што ће показати крајње последице. Ја овде не показујем примене, него показујем само примере од примена, који треба јасније да покажу смисао и границе она два начела, на којима се састоји наука овог списка; треба да припомогну, да се може лакше пресудити, када се решава, неко од ова два начела, треба применити у сумњивим случајевима.

Та начела су ова, прво: појединац, није одговоран друштву, за оне своје радње, које се не тичу никог другог, осим њега самог. Друштво има права да изјави свој укор према овој радњи, саветом, поуком и убеђивањем, или ако сматра за нужно избегавањем ових људи. – А друго: појединац одговоран је за ове радње, које чине другима штете, и може се ради тога, подврћи друштвеним или законским казнама, у колико друштво сматра, да су јој једне или друге, нужне за своју одбрану.